

Κοινωνικές Σχέσεις παιδιών με ΔΑΦ

2 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ & ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ

Γεωργακοπούλου Αικατερίνη

Ψυχοπαιδαγωγός, Msc Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση

Επιστημονικά Υπεύθυνη Οικοτροφείο Στέγη Αυτιστικών Ατόμων « Ελένη Γύρα»

➤ Όταν αναφερόμαστε στον όρο φιλία, αναφερόμαστε σε «σταθερές, συχνές και αλληλοσυνδεόμενες αλληλεπιδράσεις, οι οποίες διευκολύνουν την δημιουργία συντροφικότητας, οικειότητας, κι εγγύτητας», (Bauminger et al., 2008).

➤ Σε σύγκριση με τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης, τα παιδιά με αυτισμό παρουσιάζουν ελλείψεις στις βασικές κοινωνικές διαδραστικές δεξιότητες, οι οποίες αρκετά συχνά θα πρέπει να τους διδαχθούν άκρως αναλυτικά και ρητά (Klinger, Klinger& Pohling, 2007).

➤ Έρευνες έχουν δείξει, ότι, παρόλο που τα παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού παρουσιάζουν σοβαρές ελλείψεις στις κοινωνικές τους δεξιότητες, επιθυμούν τις κοινωνικές σχέσεις και αναγνωρίζουν περισσότερο συχνά το αίσθημα της μοναξιάς από ότι τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης (Bauminger& Kasari, 2000).

Προκλήσεις και Εμπόδια στην Κοινωνικοποίηση των Παιδιών με ΔΑΦ

1. Ελλείμματα Επικοινωνίας:

- **Λεκτική επικοινωνία:** Πολλά παιδιά με ΔΑΦ δυσκολεύονται να κατανοήσουν τη λεκτική επικοινωνία ή να εκφραστούν λεκτικά. Ορισμένα είναι μη λεκτικά ή έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο.
- **Μη λεκτική επικοινωνία:** Δυσκολίες στην κατανόηση των μη λεκτικών σημάτων, όπως η βλεμματική επαφή, οι εκφράσεις προσώπου και η γλώσσα του σώματος.
- **Πραγματολογικές δυσκολίες:** Μπορεί να μην κατανοούν τη σημασία του πότε να μιλήσουν, πότε να σταματήσουν ή πώς να συμμετέχουν σε μια συνομιλία.

2. Έλλειψη Κοινωνικής Αντίληψης και Ενσυναίσθησης:

- **Δυσκολία κατανόησης των συναισθημάτων των άλλων:** Τα παιδιά με ΔΑΦ μπορεί να δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν τα συναισθήματα των συνομηλίκων τους, κάτι που επηρεάζει την αλληλεπίδραση.
- **Δυσκολία στην προσαρμογή σε κοινωνικές καταστάσεις:** Μπορεί να μην αντιλαμβάνονται τους "άγραφους" κοινωνικούς κανόνες και να θεωρηθούν "απρόβλεπτα" ή "απρεπή" από τους συνομηλίκους τους.

3. Περιορισμένα και Επαναλαμβανόμενα Ενδιαφέροντα:

- **Προσκόλληση σε συγκεκριμένα ενδιαφέροντα:** Τα παιδιά με ΔΑΦ μπορεί να επικεντρώνονται υπερβολικά σε ένα θέμα που δεν ενδιαφέρει τους άλλους, δυσκολεύοντας την κοινωνική αλληλεπίδραση.
- **Επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές:** Μπορεί να εκδηλώνουν στερεοτυπικές κινήσεις ή να επαναλαμβάνουν τις ίδιες φράσεις, κάτι που μπορεί να παρερμηνευτεί από τους συνομηλίκους.

4. Αισθητηριακές Ευαισθησίες:

- **Υπερευαισθησία ή υποευαισθησία:** Στα ερεθίσματα (ήχους, φώτα, υφές) που μπορεί να προκαλέσουν άγχος ή αποστροφή, οδηγώντας σε αποφυγή κοινωνικών καταστάσεων.
- **Δυσκολία διαχείρισης του αισθητηριακού περιβάλλοντος:** Αυτό μπορεί να προκαλέσει άγχος ή εκνευρισμό σε περιβάλλοντα με πολλή κίνηση, όπως οι αυλές σχολείων ή τα πάρκα.

5. Κοινωνικό Άγχος και Φόβος Απόρριψης:

- **Αρνητικές εμπειρίες:** Η απόρριψη ή ο εκφοβισμός από συνομηλίκους μπορεί να εντείνουν το άγχος και να ενισχύσουν την απομόνωση.
- **Άγχος σε κοινωνικές καταστάσεις:** Τα παιδιά με ΔΑΦ μπορεί να φοβούνται ότι δεν θα καταφέρουν να ακολουθήσουν τους κοινωνικούς κανόνες ή ότι θα κάνουν λάθη.

6. Έλλειψη Κατάλληλων Κοινωνικών Ευκαιριών:

- **Περιορισμένη συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες:** Λόγω των δυσκολιών τους, μπορεί να μη συμμετέχουν σε δραστηριότητες όπως πάρτι, παιχνίδια ή ομάδες.
- **Αποφυγή από συνομηλίκους:** Τα παιδιά χωρίς ΔΑΦ μπορεί να αποφεύγουν τη συναναστροφή με συμμαθητές τους που έχουν ΔΑΦ, λόγω έλλειψης κατανόησης ή προκαταλήψεων.

Δυνατά Σημεία ενός Παιδιού με ΔΑΦ στις Κοινωνικές Συναναστροφές

1. Αυθεντικότητα και Ειλικρίνεια

- Τα παιδιά με ΔΑΦ είναι συχνά ειλικρινή και εκφράζουν τα συναισθήματά τους με άμεσο τρόπο, χωρίς να κρύβουν τις σκέψεις τους.
- Η αδυναμία τους να κατανοήσουν κοινωνικές "μάσκες" μπορεί να τα κάνει αυθεντικά και γνήσια στις συναναστροφές τους.

2. Ιδιαίτερα Ενδιαφέροντα και Εξειδικευμένη Γνώση

- Τα παιδιά με ΔΑΦ συχνά αναπτύσσουν βαθιά ενδιαφέροντα σε συγκεκριμένα θέματα και μπορούν να αποκτήσουν εξειδικευμένη γνώση πάνω σε αυτά.
- Η παρόρμηση να μοιραστούν τις γνώσεις τους μπορεί να προκαλέσει το ενδιαφέρον των συνομηλίκων και να δημιουργήσει ευκαιρίες για συζητήσεις.

3. Ικανότητα Παρατήρησης και Λεπτομέρειας

- Τα παιδιά με ΔΑΦ έχουν συχνά την ικανότητα να **παρατηρούν λεπτομέρειες που μπορεί να διαφεύγουν από τους άλλους.**
- Αυτή η ικανότητα μπορεί να ενισχύσει την επικοινωνία σε δραστηριότητες που απαιτούν ακρίβεια και παρατήρηση, όπως τα παιχνίδια κατασκευών ή οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

4. Σταθερότητα και Αφοσίωση στις Φιλίες

- Όταν αναπτύσσουν σχέσεις, τα παιδιά με ΔΑΦ μπορεί να είναι **πιστά και αφοσιωμένα στους φίλους τους.**
- Η σταθερότητά τους μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό θεμέλιο για μακροχρόνιες φιλίες.

5. Προτίμηση για Δομή και Ρουτίνες

- Τα παιδιά με ΔΑΦ συχνά λειτουργούν καλύτερα σε δομημένες κοινωνικές καταστάσεις με σαφείς κανόνες.
- Η ικανότητά τους να ακολουθούν κανόνες μπορεί να τα κάνει ιδανικούς συνεργάτες σε δραστηριότητες που απαιτούν πειθαρχία και συνέπεια.

6. Έντονη Λογική και Ανάλυση

- Η αναλυτική σκέψη και η λογική προσέγγιση μπορεί να τα βοηθήσουν στην επίλυση προβλημάτων ή στην κατανόηση των κοινωνικών κανόνων μέσω λογικής ανάλυσης.
- Αυτή η ικανότητα μπορεί να αξιοποιηθεί σε συζητήσεις που απαιτούν επιχειρήματα ή επίλυση συγκρούσεων.

7. Αίσθηση Δικαιοσύνης

- Τα παιδιά με ΔΑΦ έχουν συχνά ισχυρή αίσθηση του σωστού και του λάθους, κάτι που τα κάνει **δίκαια και αξιόπιστα**.
- Η αίσθηση δικαιοσύνης μπορεί να τα κάνει προστάτες των πιο ευάλωτων συνομηλίκων τους.

8. Δυνατότητα Μάθησης μέσω Δομημένων Στρατηγικών

- Όταν εκπαιδεύονται σε κοινωνικές δεξιότητες μέσω δομημένων προγραμμάτων (π.χ., κοινωνικές ιστορίες, παιχνίδια ρόλων), μπορούν να μάθουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικά κοινωνικές στρατηγικές.
- Η συστηματική τους προσέγγιση μπορεί να βοηθήσει στη σταδιακή βελτίωση των κοινωνικών τους δεξιοτήτων.

9. Επιθυμία για Επικοινωνία, Παρά τις Δυσκολίες

- Παρόλο που οι κοινωνικές συναναστροφές μπορεί να είναι δύσκολες, πολλά παιδιά με ΔΑΦ έχουν εσωτερική επιθυμία να δημιουργήσουν σχέσεις και να ανήκουν σε ομάδες.
- Με κατάλληλη καθοδήγηση και υποστήριξη, μπορούν να αναπτύξουν ουσιαστικές φιλίες.

Γιατί είναι σημαντικές οι κοινωνικές σχέσεις για τα παιδιά με ΔΑΦ;

- **Συναισθηματική Ανάπτυξη:** Τα παιδιά με ΔΑΦ συχνά δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν και να εκφράσουν συναισθήματα. Οι κοινωνικές σχέσεις παρέχουν ευκαιρίες για την κατανόηση και την εξάσκηση της συναισθηματικής έκφρασης.
- **Κοινωνική Ένταξη:** Η αποδοχή από την ομάδα των συνομηλίκων μειώνει το αίσθημα του κοινωνικού αποκλεισμού και διευκολύνει την ένταξη στο σχολικό πλαίσιο.
- **Αντιμετώπιση Άγχους:** Η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μπορεί να μειώσει το άγχος που βιώνουν πολλά παιδιά με ΔΑΦ σε κοινωνικές καταστάσεις.
- **Επικοινωνιακές Δεξιότητες:** Μέσω της συναναστροφής με συνομηλίκους, τα παιδιά με ΔΑΦ εξασκούνται σε βασικές δεξιότητες όπως η σειρά στον διάλογο, η βλεμματική επαφή και η εναλλαγή ρόλων.
- **Ενίσχυση της Αυτοεκτίμησης:** Μέσω των κοινωνικών σχέσεων, τα παιδιά μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα τα συναισθήματα των άλλων και να αναπτύξουν ενσυναίσθηση.

Για τους συνομηλίκους χωρίς ΔΑΦ;

- **Ανάπτυξη ενσυναίσθησης:** Η συναναστροφή με παιδιά με ΔΑΦ βοηθά τα τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά να καλλιεργήσουν την ενσυναίσθηση, την υπομονή και την κατανόηση.
- **Μείωση των προκαταλήψεων:** Μέσω της αλληλεπίδρασης μειώνονται οι προκαταλήψεις και ενισχύεται η αποδοχή της διαφορετικότητας. Τα παιδιά μαθαίνουν να κατανοούν και να αποδέχονται την ποικιλομορφία στις ικανότητες και τις ανάγκες.
- **Ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων:** Τα τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά μαθαίνουν να προσαρμόζουν την επικοινωνία τους, δείχνοντας μεγαλύτερη ευελιξία και ευαισθησία.

Στρατηγικές και Πρακτικές για την Ενίσχυση των Κοινωνικών Σχέσεων

1. Δημιουργία Υποστηρικτικού Κλίματος στην Τάξη:

- **Εκπαίδευση συνομηλίκων:** Διοργάνωση ενημερωτικών δραστηριοτήτων για τους μαθητές σχετικά με το τι είναι οι ΔΑΦ και πώς μπορούν να υποστηρίξουν τους συμμαθητές τους.
- **Αποδοχή της διαφορετικότητας:** Ενίσχυση της ενσυναίσθησης, της αποδοχής και του σεβασμού των διαφορών μέσω συζητήσεων και ιστοριών.
- **Δομημένοι κανόνες συμπεριφοράς:** Καθορισμός σαφών, οπτικοποιημένων κανόνων για τη συμπεριφορά στην τάξη και την αλληλεπίδραση.

2. Σχεδιασμός Δραστηριοτήτων Κοινωνικών Δεξιοτήτων:

- **Κοινωνικές ιστορίες:** Σύντομες, περιγραφικές αφηγήσεις που βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν κοινωνικές καταστάσεις και να προβλέψουν την αντίδραση των άλλων.
- **Παιχνίδια ρόλων:** Προσομοίωση κοινωνικών καταστάσεων, όπως το να ζητούν βοήθεια, να μοιράζονται ή να καλωσορίζουν έναν φίλο.
- **Ομαδικά παιχνίδια:** Χρησιμοποίηση παιχνιδιών που ενισχύουν τη συνεργασία, όπως το ομαδικό κρυφτό, τα επιτραπέζια παιχνίδια ή τα παιχνίδια με κάρτες.

3. Χρήση Οπτικών Υποστηρικτικών Εργαλείων:

- **Κάρτες επικοινωνίας:** Κάρτες με εικόνες και λέξεις που βοηθούν τα παιδιά να εκφράσουν τα συναισθήματά τους ή τις ανάγκες τους.
- **Συναισθηματικά "θερμόμετρα":** Οπτικά εργαλεία που βοηθούν τα παιδιά να αναγνωρίσουν και να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους.
- **Προγράμματα σε εικόνες:** Οπτικοποιημένα προγράμματα που βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν την καθημερινή ροή δραστηριοτήτων.

4. Εφαρμογή Συστημάτων Συνομηλίκων ("Peer Buddies"):

- **Σύστημα συνομηλίκων:** Ανάθεση ενός ή δύο μαθητών που υποστηρίζουν το παιδί με ΔΑΦ στις καθημερινές δραστηριότητες και το βοηθούν στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.
- **Συνεργασία σε ζεύγη:** Σχηματισμός ζευγαριών όπου τα παιδιά συνεργάζονται σε δραστηριότητες, ενισχύοντας τη συνεργασία και την αποδοχή.
- **Κύκλοι φιλίας:** Δημιουργία μικρών ομάδων φιλίας με στόχο την υποστήριξη και την κοινωνικοποίηση.

5. Χρήση Δομημένων Κοινωνικών Παρεμβάσεων:

- **Πρόγραμμα Κοινωνικών Δεξιοτήτων:** Συστηματική εκπαίδευση σε δεξιότητες όπως η συζήτηση, η αναμονή σειράς, η επίλυση προβλημάτων και η αναγνώριση συναισθημάτων.
- **Video modeling:** Προβολή βίντεο που δείχνουν θετικά παραδείγματα κοινωνικής συμπεριφοράς και αλληλεπιδράσεων.
- **Comic Strip Conversations:** Χρήση κόμικ για την αναπαράσταση και ανάλυση κοινωνικών καταστάσεων.

6. Ενίσχυση της Αυτοεκτίμησης και της Αυτορρύθμισης:

- **Έπαινος και θετική ενίσχυση:** Αναγνώριση και ενίσχυση κάθε προσπάθειας κοινωνικοποίησης με έπαινο ή ανταμοιβές.
- **Εκμάθηση στρατηγικών αυτορρύθμισης:** Χρήση τεχνικών όπως βαθιές αναπνοές ή απλές ασκήσεις χαλάρωσης για τη διαχείριση του άγχους.
- **Κοινωνική ενίσχυση:** Δημιουργία ευκαιριών για το παιδί με ΔΑΦ να παρουσιάσει τα ενδιαφέροντά του και να κερδίσει την εκτίμηση των συνομηλίκων.

7. Συνεργασία με την Οικογένεια και Ειδικούς:

- **Συνεργασία με ψυχολόγους, εργοθεραπευτές και λογοθεραπευτές:** Ανάπτυξη εξατομικευμένων προγραμμάτων για την υποστήριξη των κοινωνικών δεξιοτήτων.
- **Ενημέρωση και εκπαίδευση γονέων:** Συμβουλές για την υποστήριξη της κοινωνικοποίησης και την ενίσχυση των κοινωνικών δεξιοτήτων στο σπίτι.
- **Κοινές δραστηριότητες:** Οργάνωση εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν γονείς και παιδιά, προωθώντας τη συνεργασία και την αποδοχή.

Παραδείγματα Δραστηριοτήτων και Πρακτικές Συμβουλές για την Τάξη

Δραστηριότητες για την Ενίσχυση της Κοινωνικοποίησης:

1. "Βρες κάποιον που..." (Find Someone Who)

- **Σκοπός:** Να ενισχύσει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και να βοηθήσει τα παιδιά να γνωριστούν καλύτερα.
- **Περιγραφή:** Οι μαθητές παίρνουν έναν πίνακα με δηλώσεις όπως «Βρες κάποιον που αγαπά τα ζώα» ή «Βρες κάποιον που παίζει ποδόσφαιρο». Πρέπει να μιλήσουν με τους συμμαθητές τους και να σημειώσουν το όνομά τους.
- **Οφέλη:** Ενίσχυση της επικοινωνίας και της κατανόησης των ενδιαφερόντων των άλλων.

2. Κοινωνικές Ιστορίες (Social Stories)

- **Σκοπός:** Να βοηθήσει τα παιδιά με ΔΑΦ να κατανοήσουν και να διαχειριστούν κοινωνικές καταστάσεις.
- **Περιγραφή:** Δημιουργία απλών ιστοριών με εικόνες που περιγράφουν κοινωνικές καταστάσεις, όπως το πώς να ξεκινήσεις μια συζήτηση ή πώς να μοιραστείς παιχνίδια.
- **Οφέλη:** Ανάπτυξη ενσυναίσθησης και κατανόηση των κοινωνικών κανόνων.

3. Παιχνίδι Ρόλων (Role Play)

- **Σκοπός:** Εξάσκηση κοινωνικών δεξιοτήτων μέσω προσομοίωσης καθημερινών καταστάσεων.
- **Περιγραφή:** Προσομοίωση καταστάσεων όπως το να ζητάς βοήθεια, να δανείζεις ένα αντικείμενο ή να ζητάς συγγνώμη.
- **Οφέλη:** Βελτίωση της επικοινωνίας και της αυτοπεποίθησης.

4. Ομαδικό Παιχνίδι "Ο Κύκλος της Φιλίας"

- **Σκοπός:** Δημιουργία αίσθησης ομάδας και συνεργασίας.
- **Περιγραφή:** Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και κάθε παιδί λέει κάτι θετικό για τον διπλανό του.
- **Οφέλη:** Ανάπτυξη ενσυναίσθησης και αποδοχής της διαφορετικότητας.

5. Επιτραπέζια Παιχνίδια Συνεργασίας

- **Σκοπός:** Ενίσχυση της συνεργασίας και της επικοινωνίας.
- **Περιγραφή:** Χρησιμοποίηση επιτραπέζιων παιχνιδιών που απαιτούν συνεργασία, όπως το "Jenga".
- **Οφέλη:** Μάθηση κοινωνικών κανόνων και βελτίωση της υπομονής.

6. Πίνακας Συναισθημάτων

- **Σκοπός:** Ενίσχυση της αναγνώρισης και της έκφρασης των συναισθημάτων.
- **Περιγραφή:** Δημιουργία ενός πίνακα με εικόνες συναισθημάτων (χαρά, λύπη, θυμός) και καθημερινή χρήση για αναγνώριση συναισθημάτων.
- **Οφέλη:** Ενίσχυση της συναισθηματικής νοημοσύνης.

Πρακτικές Συμβουλές :

- **Σαφείς και οπτικοποιημένες οδηγίες:** Χρησιμοποιήστε οπτικά βοηθήματα και εικόνες για να υποστηρίξετε τις προφορικές οδηγίες.
- **Μικρές ομάδες:** Δουλέψτε σε μικρές ομάδες για να ενθαρρύνετε την αλληλεπίδραση και να μειώσετε το άγχος.
- **Ενθάρρυνση της συμμετοχής:** Δώστε θετική ανατροφοδότηση και αναγνωρίστε τις προσπάθειες των παιδιών να κοινωνικοποιηθούν.
- **Δομημένα διαλείμματα:** Οργανώστε δραστηριότητες κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων που ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση.
- **Διαχείριση συγκρούσεων:** Εκπαιδεύστε τα παιδιά σε στρατηγικές επίλυσης συγκρούσεων με τη χρήση "συμβολαίων" ή συγκεκριμένων κανόνων.
- **Συνεργασία με ειδικούς:** Συμβουλευτείτε ψυχολόγους ή εργοθεραπευτές για επιπλέον υποστήριξη και εξατομικευμένες παρεμβάσεις.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας